

Stručni rad

POREMEĆAJ ARTIKULACIJE GLASA »R« KOD UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Suzana Ciglarič, prof. defektologije govora i sluha
Osnovna škola Ljudevita Pivka, Ptuj, Slovenija

Sažetak

Govorno-jezični razvoj svakog djeteta prolazi kroz određene faze, ali je napredak svakog djeteta drugačiji. Dijete najprije mora razlikovati ljudske glasove od ostalih glasova, zatim počinje proizvoditi glasove koje postupno međusobno povezuje u slogove, a zatim slogove u riječi. Oko druge godine života počinje povezivati riječi u jednostavne rečenice koje postaju sve duže, a oko četvrte su već potpunije korištenjem veznika i prijedloga. Nakon tog razdoblja djetetov govor nastavlja se intenzivno razvijati, sve do jedanaeste godine života kada bi djetetov govor trebao biti jednak govoru odraslog čovjeka. Za sve to vrijeme kod djeteta mogu se javiti različite govorne poteškoće koje se danas često susreću kod djece nižih razreda osnovne škole. Ove poteškoće mogu biti toliko izražene da ne samo da utječu na estetiku govora, već i remete razumljivost govora i time otežavaju slušanje i razumijevanje te uzrokuju smetnje čitanja i pisanja. Najčešći su artikulacijski poremećaji. Jedan od čestih artikulacijskih poremećaja nepravilan je izgovor glasa R.

Ključne riječi: *govor, artikulacija, govorna motorika, rotacizam*

1.Uvod

Dob djece koja polaze u osnovnu školu u Sloveniji je pet ili šest godina. To je razdoblje u kojem se snažno razvija dječja mašta koja se isprepliće sa stvarnim životom. Zanimaju ih knjige, slova i brojke. Tijekom tog vremena postaju vješti u pričanju priča i opisivanju događaja. Stječu mnogo novih prijatelja i vole razgovarati s drugom djecom. U tom je razdoblju govor neke djece još slabije razumljiv. Različiti autori dobili su različite rezultate o učestalosti govornih poremećaja u djece. Na temelju analize govornih poremećaja djece koja su 1990. godine bila uključena u pripremu za školu, autorica Globačnik utvrdila je da je 29 % od sve pregledane djece trebalo logopedsku terapiju. Vuletič, Vasić i Van Riper navode da 21 % do 23 % predškolske populacije ima poremećaje artikulacije [1]. I sama sam u jednom od svojih istraživanja utvrđivala govor djece u dobi od četiri godine i deset mjeseci do šest godina i jedan mjesec i utvrdila da čak 45 djece od 107 djece ima poteškoća s artikulacijom, odnosno ukupno 42 % od sve pregledane djece. Također sam utvrdila da su artikulacijski poremećaji češći kod dječaka, jer je 33 % svih pregledanih djevojčica i 48 % svih pregledanih dječaka imalo artikulacijske poteškoće. 19 % pregledane djece imalo je poremećaj u izgovoru glasa R. Govor djeteta koje u ovoj kronološkoj dobi još ne izgovara glas /r/ može vršnjacima izgledati manje zrelo u odnosu na njih. Svjesna su toga i djeca koja glas /r/ još ne izgovaraju ili ga izgovaraju nepravilno, zbog čega se mogu osjećati nelagodno te izbjegavati govor i izbjegavati razne društvene situacije.

2. Artikulacija organa i tvorba glasa »R«

Riječ artikulacija [lat. articulatio] označava tvorbu glasova, iskaz, govor. Pojedini glasovi nastaju uz pomoć grkljana, ždrijela, usne šupljine i nosne šupljine. Artikulacija glasa R zahtijeva veliku spretnost jezika i njegovo usklađeno djelovanje. Jezik je izuzetno fleksibilan mišićni organ. Vanjski mišići mijenjaju položaj jezika, a unutarnji mišići jezika mijenjaju oblik jezika. Jezik se sastoji od vrha jezika [vrška], tijela i korijena. Podjezična resica se veže za njega ispod prednje strane. Glas R se izgovara s malo razmaknutim usnama i zubima. Bočni rubovi jezika pritisnuti su na gornje kutnjake. Široki vrh jezika stavimo na prednji dio tvrdog nepca [kao u glasu L] i tresemo, vibriramo vrhom jezika. Glas R je zvučni glas, što znači da kada se glas izgovara, glasnice vibriraju. Djeca bi trebala znati pravilno izgovoriti glas R do dobi od pet i pol godina. O artikulacijskim poteškoćama s glasom R govorimo kada dijete iz raznih razloga ne može pravilno izgovoriti glas R, a vokabular je dovoljno bogat, a sam govor gramatički ispravan. Poteškoće s izgovorom glasa R mogu se pojaviti u obliku omisije, supstitucije ili distorzije. Omisija znači da dijete izostavlja glas R u govoru [npr. umjesto RIBA izgovara IBA]. Supstitucija znači da dijete glas R zamjenjuje drugim glasom [npr. umjesto RUKA kaže LUKA ili JUKA]. Distorzija znači da je izgovor glasa R iskrivljen. Smetnje u izgovoru glasa R nazivaju se rotacizam. Distorziran glas R grubo se dijeli na prednju i stražnju distorziju. Prednja se obično lakše ispravlja i može biti samo prijelazna faza u traženju pravilnog izgovora. To uključuje bilabijalni R, gdje usne vibriraju umjesto vrha jezika. Poznajemo i nedovoljno vibrantno R; kao da artikulacija nije dovoljno razrađena. Pri lateralnom izgovoru vibrira samo jedna strana jezika, a druga se oslanja na desni. Distorzija u obliku poluglasa W karakteristična je za mlađu djecu i često je prolazna. Kod stražnje distorzije razlikujemo dorzalnu, uvularnu i grlenu distorziju. Kod dorzalnog rotacizma, dijete stvara vibracije stražnjim dijelom jezika, kod uvularnog rotacizma vibrira uvula [resica], a kod grlenog rotacizma vibrira stijenka ždrijela.[2]

Što dulje dijete koristi iskrivljeni oblik govora, logopedska terapija će biti zahtjevnija i dugotrajnija. Mogući uzroci nepravilnog izgovora glasa R su prekratka podjezična resica, slabija pokretljivost jezika, zadebljan jezik, povećani krajnici, povećano ždrijelo, tvrdo nepce, hipoton govorni aparat [otvorena usta], loš govorni model [slične poteškoće kod roditelja, braće i sestara, prijatelja...].

3. Primjeri vježbi za glas »R«

Djetetu koje još ne izgovara slovo R uvelike mogu pomoći razne vježbe koje utječu na pravilan položaj jezika, potiču i razvijaju jezične vještine, povećavaju snagu jezika i brzinu pokreta jezika. Vježbama se može utjecati i na istezanje podjezične resice. Vježbe treba izvoditi nekoliko puta tjedno po pet do deset minuta. Ovo je važno jer je jezik mišić čija se snaga i brzina može održati samo redovitom vježbom, kao i svi ostali mišići u tijelu. Možete birati između niza vježbi navedenih u nastavku. Vježbe se nižu jedna za drugom po težini i složenosti pa je logično započeti s lakšim vježbama i postupno nastaviti s težima.

<p>Vježbe za poboljšanje motorike jezika</p>	<p>IMITACIJA KONJA Pucketamo vrhom jezika. Kad možemo ravnomjerno pucketati, možemo se i igrati u ritmu [ravnomjerno, polako, brže...]. Pucketati možemo i mijenjajući oblik usana. Jednom su jako otvorena kao kod slova A, a drugi put su napućena kao kod slova O.</p> <p>MOTOR Obližemo usne. Oponašamo brujanje motora tako da protresemo usne [brrrr]. Vježbu možemo izvoditi i tako da se usne protresu prstom.</p> <p>POKVAREN MOTOR Stavimo jezik između obje usne tako da vrh jezika bude izvan usta i protresemo usne zajedno s jezikom.</p> <p>SKAKANJE ŽABE Oponašamo skakanje žabe i što brže govorimo: DEGA DEGA DEGA...</p> <p>BOKSAČKA RUKAVICA I BOKSAČKA VREĆA Podižemo vrh jezika do tvrdog nepca iza gornjih zuba i nekoliko puta zaredom izgovaramo glas D [DDDDDD]. Naš jezik je poput boksačke rukavice kojom moramo udarati po tvrdom nepcu koje je boksačka vreća. Vježbu izvodimo sve brže. Možemo pomoći stavljanjem štapića ili prsta između prednjih zuba jer tako lakše kontroliramo položaj jezika [vrh jezika uvijek mora dodirivati tvrdo nepce].</p> <p>ZEKO I MRKVA Podignemo vrh jezika do tvrdog nepca iza gornjih zuba i nekoliko puta zaredom izgovorimo TD [TD-TD-TD-TD]. Vježbu izvodimo sve brže. Vježbu nadograđujemo dodavanjem samoglasnika na kraju zadnjeg sloga [npr. TD-TD-TD-TDI; TD-TD-TD-TDE...] Možemo pomoći stavljanjem štapića ili prsta između prednjih zuba jer tako lakše kontroliramo položaj jezika [vrh jezika uvijek mora dodirivati tvrdo nepce].</p>
---	--

	<p>KLEPETULJE Ispružimo vrh jezika i pomičemo ga naprijed-natrag što je brže moguće, klizeći duž napete gornje usne [slo. labrati] Vježba zvuči kao da izgovaramo: LRLRLRL... Kada je dijete savladalo „labranje“, odnosno klepetanje gornjom usnom, isto radimo na gornjem zubnom nizu i na kraju odmah iza zuba.</p> <p>ŠTAP ZA SKAKANJE Podignemo vrh jezika do tvrdog nepca iza gornjih zuba i nekoliko puta zaredom izgovorimo TDN [TDN-TDN-TDN]. Vježbu izvodimo sve brže. Možemo pomoći stavljanjem štapića ili prsta između prednjih zuba jer tako lakše kontroliramo položaj jezika [vrh jezika uvijek mora dodirivati tvrdo nepce].</p>
--	---

4.Zaključak

Učenicima će od velike pomoći biti redovite vježbe govorne motorike. Moramo biti svjesni da artikulacijske poteškoće ne nestaju preko noći. Učenje pravilne artikulacije glasova proces je koji traje i zahtijeva mnogo ponavljanja, a usmjeren je na optimalan razvoj djetetovog govora.

5.Literatura

- [1.]B. Globačnik [1999]. Ocena artikulacije govora. Ljubljana: Center Kontura.
- [2.]I. Škarič [1988]. Govorne poteškoće i njihovo uklanjanje. Zagreb: Izdavačko knjižarska radna organizacija mladost.
- [3.]S. Vladisavljević [1981]. Promećaji izgovora. Beograd: Privredni pogled.
- [4.]D. Vuletić [1987]. Govorni poremećaji. Izgovor. Zagreb: Školska knjiga.